

Eesti-Leedu ühisseminar “Traditsioonid ja innovatsioonid tänapäeva ühiskonnas II”

2008. aasta septembrikuu viimastel päevadel võõrustas Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakond kolleege Leedu Kirjanduse ja Folkloori Instituudist. Kaks aastat varem oktoobrikuus oli folkloristika osakonna esindus väisanud Vilniuses asuvat instituuti, kus tutvuti Leedu kolleegide tegemistega ja peeti üheskoos esimene seminar sarjast “Traditions and Innovations in Contemporary Society”.

29. septembril toimus Tartus Eesti Kirjandusmuuseumis Eesti ja Leedu folkloristide teine ühisseminar “Traditions and Innovations in Contemporary Society II”. Esimesel seminaril oli põhirõhk lasunud Eesti folkloristide ettekannetel, seekord oli vastupidi: kümnest ettekandest tervelt seitse pidasid Leedu rahvaluuleteadlased, kes tutvustasid oma maa folkloristika olukorda ja instituudi projekte. Eesti folkloristid keskendusid viimaste aastate uuematele suundadele eeskätt folkloori lühivormide uurimises ning kirjeldasid meie arhiivimaterjalide digiteerimise seisukorda ja selle tähtsust nüüdisfolkloristikas.

Avaettekande “The Tradition of Lithuanian Verbal Charms” pidas instituudi rahvajuttude osakonna juhataja Daiva Vaitkevičienė, kes kõneles leedu traditsioonilistest loitsudest ning andis ülevaate leedu loitsude tähtsamatest iseärasustest, lähtudes leedu sõnamaagia laiemast žanrikontekstist.

Teisena sai sõna instituudi rahvajuttude osakonna doktorant Dalia Zaikauskienė, kes (oma ettekandes “Development Tendencies of Lithuanian Proverbs and Proverbial Sayings”) vaatles leedu vanasõnu, peatudes ka seni eesti folkloristide poolt vähe käsitletud uurimistemaatilisel – uuemaaegsetel antivanasõnadel (mille kohta on meil kasutusel ka mõiste *vanasõnaparoodiad*) ja nende lokaalsetel iseärasustel.

Esimese sessiooni lõpetasid kirjandusmuuseumi folkloristikaosakonna lühivormiuurijad Arvo Krikmann ettekandega “Некоторые вопросы географического распространения прибалтийско-финских пословиц” ja Anneli Baran teemal “On the Phraseology in the Language Use of Estonian Youth”.

Esimene neist tegi põgusa tagasivaate 1960. aastail soome folkloristi Matti Kuusi eestvedamisel käivitunud suure läänemeresoome rahvaste ühiste vanasõnade publitseerimis- ja uurimisprojektile “Proverbia septentrionalia” (PS, esimene väljaanne ilmus 1985. aastal). PS järgmiste köidete väljaandmine on viibinud, kuid praegu sisaldab käsikiri kõiki vajalikke (soome, karjala, eesti, vadja, vepsa, liivi, vene ja balti (peamiselt läti), saksa ja skandinaavia (peamiselt rootsi) paralleele ja on tehnilise toimetamise järgus. Võrreldes 1985. aastal ilmunud PS esimese köitega on teisenenud ka korpuse kvantitatiivsed ja statistilised näitajad. Esineja tutvustas põhjalikumalt ka läänemeresoome ühisvanasõnade geograafilise leviku aspekte.

Anneli Barani ettekande alusmaterjal põhines 2007. aasta kevadel Eesti koolinoorte hulgas läbi viidud mahukal kogumisaktsioonil. Küsitlusele laekunud vanasõnaparoodiate, uuemate fraseoloogia kildude-paroolide ehk vaimukate ütluste (päritolukohaks enamasti reklaamid, filmid, telesaated), slängi jmt põhjal analüüsis esineja lähemalt ainese arenguid, muutusi ja tendentse.

Seminari teisel istungil sai esimesena sõna Povilas Krikščiūnas (“К вопросу о традиционности и новизне некоторых фольклорных явлений (на примере писем по цепи / “писем счастья”), kes rääkis kettkirjadest, vaadeldes traditsiooniliseks peetud ja nüüdisfolkloori erinevusi. Mõtiskluses kerkis nt küsimus, kuidas paigutada traditsioonilised tekstid ja tänapäevased elektroonilisel teel mitmesugustes variatsioonides esinevad kettkirjad ühtsesse žanrisüsteemi.

Dovilė Kulakauskienė (“Детские рисунки как часть детского фольклора”) vaatles rikkaliku näitematerjali toel laste joonistusi kui lastefolkloori osa, tuues välja aspektid, motiivistikud ja stereotüübid, mida on saab folkloristlike meetoditega. Visuaalne materjal sobib analüüsimiseks samamoodi nagu verbaalne informatsioon ning aitab jälgida lapse mõttemaailma skeeme, mida on mõjutanud ealised iseärasused, kultuurilis-sotsiaalsed lähtepunktid, pereväärtused, sõprussuhted või massi- ja meediakultuuri ilmingud.

Aušra Žickienė (“Песни зимнего периода как отражение тенденций развития всей мелодики литовских народных песен”) esitles kõigepealt äsjailmunud talviste tähtpäevalaulude (sh jõulusanditamise seotud ja jõululaulude) akadeemilist kommenteeritud väljaannet sarjast “Leedu rahvalaulud”. Viie-aastase koostamistöe tulemus sisaldab kogu 200 aasta vältel kogutud talviste kalendrilaulude esinduse selle eripärasuses. Väljaandes on kaks, filoloogilisest ja musikoloogilisest vaatenurgast kirjutatud artiklit, mis annavad ülevaate žanri üldisest iseloomust, laulude vanadest ja uutest arengutest.

Bronė Stundžienė ettekandes “Current Folkloric Fieldwork in Lithuania: Individual Experiences” olid tähelepanu all viimaste aegade folkloristlikud välitööd Leedus, täpselt Samogitia ja Dzūkija regioonis. Kõik välitööd on suurendanud kohalikku folklooriarhiivi ja osutanud folkloori tänapäevasele olukorrale. Traditsioonilist folkloori võib veel praegugi leida, kuid hiljutised välitööd tõestavad, et uudne kultuurikontekst mõjutab tugevasti ka folkloori ning tarvis on täiesti uut kaasaegset välitööteooriat ja kogumismetodoloogiat.

Rūta Žarskienė “Collections of the Lithuanian Folklore Archives and their Digitization” tegi põgusa sissevaate 1990. aastate teisel poolel hoogustunud Leedu folklooriarhiivide elektroonilistesse säilitamisviisidesse. Ta demonstreeris digiteerimisprojektide tehnilist teostust ja kasutatud programme (nt 1998. aastal rajati esimene helisalvestiste digitaalne andmebaas).

Päeva lõpetas Mare Kõiva, Liisa Vesiku ja Piret Voolaiu ühisettekand “Dialogue between Digitization and Contemporary Folkloristic Research”, mis keskendus eesti folklooriandmebaaside rajamisele. Ettekande eesmärk oli anda ülevaade eri eesmärkidel eri kasutajaskonnale rajatud folklooriandmebaaside problemaatikast, mis on seotud arhiveerimisega, materjali salvestamisega ja andmebaaside konverteeritavuse ning kasutajasõbraliku lõpptulemuse saavutamise saavutamise. Et folklooriarhiivid on võimalised reageerima uutele sotsiokultuurilistele protsessidele ja väljakutsetele, kinnitavad mitmed viimastel aegadel folkloristikaosakonnas rajatud žanritüpoloogilised kui ka temaatilis-kulturooloogilised folklooriandmebaasid.

Seminar näitas selgelt Leedu folkloristikas toimunud põlvkonnavahetust ning osutas põnevatele ja tänapäevastele uurimisteemadele.

Tõnno Jonuksi asjatundlikul juhtimisel toimus seminarijärgsel päeval ekskursion Lääne-Virumaale, kus Leedu kolleegidel oli võimalus külastada Emumäe vaa-

tetorni, Väike-Maarja ja Viru-Nigula kirikuid, peatuda Tõrma hiiemäel, Kunda külas ja hiiemäel, Samma Tammealuse hiies, uudistada Toolse ordulinnust ja Pada linnamäge, imetleda Põhja-Eesti paeselt kaldapealselt merd ja Valaste juga, ning lõpuks tagasiteel Tartusse sõita läbi Peipsi-veersete vanausuliste külade Kolkja ja Kasepää.

Leedu sõbrad lahkusid Tartust 1. oktoobril pärast ringkäiku folkloristika osakonnas ja rahvaluulearhiivi hoidlates ning külaskäiku Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule õppetooli. Huvasti jättes lepiti kokku, et kahe Balti riigi praegused soojadest sõprussuhetest võiks sugeneda koostöö mitmes vallas. Üks on kindel – üksteise tegemistel on igati kasulik silm peal hoida ning miks mitte pidada järgmine ühisseminar koos Läti Folkloori Arhiivi kolleegidega Riias.

Leedu-Eesti ühisseminari korraldas Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakond, ürituse koduleht asub aadressil <http://www.folklore.ee/rl/fo/konve/2008/eelt/>.

Piret Voolaid

Medica 2008: lood haigustest ja nende ravist

Viies rahvameditsiinialane seminar Medica toimus 21. oktoobril Ülenurmel Eesti Põllumajandusmuuseumis. Rohke osavõtt nii ettekandjate kui ka kuulajate osas tõendas, et lood haigustest ja nende ravist pakuvad inimestele tõsist huvi. See näitab ilmekalt, et tänapäeva ühiskonnal on õnnestunud vahendada inimestele müüti tervisest kui normaalsest seisundist ning haigustest kui normaalse olukorra ohustajatest. Nõnda on tervise hoidmisest, tervislikust eluviisist ja haiguste vastu võitlemisest saanud suhtluses üks olulisimaid teemasid. Lugusid haigustest ja nende ravist kuuleme raadiost hommikuses kohvilauas, loeme ajalehtedest ja ajakirjadest ning kohatame televisioonis ja internetis. Lood haigustest ja nende ravist on argielu lahutamatud kaaslased.

Et tegemist oli kultuuriuurijate korraldatud seminariga, tehti konkreetsetest haigustest juttu vähe. Eelkõige keskenduti haiguste representatsioonidele ja nende tähendusele erinevates kontekstides. Konverentsi avas Mare Kõiva, kes tutvustas kliinik.ee diabeetikute kogukonda ja funktsioone. Kultuuriloolane Eve Annuk rääkis tuberkuloosi surnud noore naisluuletaja, Ilmi Kolla kirjadest ja seal leiduvatest haiguse erinevatest tõlgendustest. Piret Paali ettekanne käsitles vähikontseptsiooni sotsiaalkultuurilist tähendust soome vähihaigete poolt kirja pandud haiguse lugudes. Nii ülalmainitud kui ka järgnenud ettekannete põhjal võib teha järelduse, et konkreetsest haigusest ja selle määratlemisest märksa olulisem on inimesele seisund, mida tõlgendatakse ebaharilikuna ja mis põhjustab kannatusi. Nimetatud kannatused ei ole ainult füüsilised, vaid mõjutavad ka inimeste hingeseisundit ja üldist elukvaliteeti. Selle tõttu on väga oluline leida väljund oma tunnete kirjeldamiseks.